

GIÁ BÁN	
ĐỒNG-PHÁP	NGOẠI-QUỐC
Một năm...\$300	6\$00
Sáu tháng 2.50	4.50
Ba tháng 1.50	3.00

Mua báo phải trả tiền trước.
Thư và mandat gửi cho
M. TRẦN-DINH-PHIÊN. - A1
đăng quảng cáo, việc riêng,
sua thương - nghị trước.

TIẾNG-DÂN

CHỦ-NHÌM KHÓA CHỈ MÀ
HUYNH - THÚC - KHÁNG
Quản lý
TRẦN-DINH-PHIÊN

La Voix du Peuple
Mỗi tuần xuất bản hai kỳ: thứ tư và thứ bảy

BÀO-QUÂN
Số 172, đường Đông-bà, Huế
Hộp thư số 61
Giấy thép nói số 63
Giấy thép: TIENHAW - Huế

Học-thuyết cũ với
thời đại mới khác
nhau.

Độc bài "Nhà cách-mệnh tự-hồi" (LE RÉVOLUTIONNAIRE REPENTI) của ông Nguyễn-văn-Vinh, trong báo Annam-Nouveau

Trong hai số báo Annam Nouveau ngày 24 và 28 Avril ông Nguyễn-văn-Vinh có đăng một bài nhan đề là: «Phan-bội-Châu, le révolutionnaire repentin» (Phan-bội-Châu, nhà cách mệnh tự hồi).

Bài ấy, ông Nguyễn - văn - Vinh trả lời cho tôi về chủ ý kiến dĩ-dồng với bài «Văn-chương phiến loạn» của ông (đăng báo Annam Nouveau ngày 21 và 24 Avril). Bài tôi cái lẽ hai đều:

1/ so sánh chủ - nghĩa Phan-bội-Châu với chủ-nghĩa người lính bộ lữ;
2/ sùng bái anh hùng với phần đấu cuộc sinh hoạt mới.

Nay xem bài trả lời của ông Vinh nêu cái đầu đề trên thì rõ ông chủ trọng về điều thứ nhất, còn điều thứ hai là phụ thuộc theo mà thôi!

Bài ông Trương dẫn đủ chứng, biện bác nhiều lẽ, không khác gì lời quan tòa kêu án; mà «có vẻ nghiêm khắc hơn, vì quan tòa buộc tội người, tuyền chỗ hành vi và chiếu theo pháp luật hiện thời, còn ông buộc tội người lại tuyền trong ý chí và viện một đạo đức đời xưa nữa kia! Cái tay «lại giả đoán ngục» (老斷獄) nghiêm khắc như thế, «dầu cho thánh hiền hào kiệt đến đâu, cũng không khỏi có chỗ trống hờ chỉ trích, chỉ tiếc một điều là lấy chỗ vít mà che cả hòn ngọc liên thành, mọi chỗ mục mà bỏ cả toàn cây liên hảo (瑕瑜全璧, 寸所棄良材) ở trong có nhiều chỗ thiên lệch. Vì thế mà tôi lại có mấy lời bàn giải sau này:

Cái người «Phan-bội-Châu» thế nào, bài trước tôi đã nói, không phải thuật lại, nay chỉ tuyền trong phạm vi cái án ông Vinh kết trên thì ý kiến của tôi có khác mấy điều:

1- «Chủ-nghĩaĐề-huê Phan-bội-Châu» trong con mắt tôi, tôi chỉ nhận một bài cụ phát biểu năm 1918, trước ngày bị bắt được tha đã 6, 7 năm kia. (Bài ấy, năm 1925, một vài tờ báo la có đăng hoặc nguyên văn chữ Hán, hoặc dịch ra chữ quốc-ngữ). Lấy tư cách một nhà cách mạng lưu lạc nước ngoài, trông thấy hoàn cảnh nước nhà có lập, làng xóm dóm rình, đem cái hiện tượng nguy ngập trung cáo với người trong nước để lo cách đề phòng, mà 4 chữ «Pháp-Việt đề huê» nhún nhún

xuất hiện. (Bài ấy nói đã tâm xâm lược của nước họ, cùng hoàn cảnh nguy cấp xứ Đông dương, sau rút lại Pháp-Việt đề huê).

Đương lúc cụ phát biểu cái chánh kiến ấy, hoặc nhận tình thế mà xoay thủ đoạn, hoặc vì cơ trung hậu mà bị người lợi dụng... không rõ vì sao (Cụ thường nói câu: vấn mục đích, bất vấn thủđoạn). Song dầu thế nào mặc lòng, mục đích độc nhưt cũng là vì hoàn cảnh nước nhà mà phát biểu cái chánh kiến ấy, chứ không phải dự định sau này bị bắt được tha mà nói đến hai chữ «Đề huê» đâu. Tôi nhận chủ - nghĩa đề-huê Phan-bội-Châu, chỉ một bài ấy; - còn ngoài ra sau khi về nước mà có phát biểu cái gì, như những câu trả lời cho bọn làng chài cùng nói chuyện với người tôi thăm mà ông Vinh đã dẫn chứng đó, thì tôi cho là câu ứng khẩu đầu miệng, tuyệt nhiên không có chút gì gọi là chủ-nghĩa cả. Chủ-nghĩa Pháp-Việt đề-huê là cái chủ nghĩa thế nào, mà ai điều khùng gì lại đem ra phủ với mấy bác làng chài nhà quê cùng mấy cậu qua đường nghe chuyện ấy sao? Thế mà ông Vinh nhận cái chuyện nhảm ấy cho là «chủ-nghĩa đề huê Phan-bội-Châu», oan uổng biết là giương nào!

2- Ông Vinh nói: «Đời sinh hoạt mới không theo trường sở cũ xưa được». Nay ông lại tách riêng phái nhà nho ra buộc phải theo học thuyết xưa, theo lối trung quân nhưt thuyết «Bất sự nhị chủ» v. v. ! Ai thì không nói, chứ ông Vinh há lại không rõ thời đại dân tộc cạnh tranh này, cái thuyết «ái-quốc, ái-quần» rộng hơn cái thuyết trung quân là giương nào hay sao? Văn mạng một dân tộc, một quốc gia ngày nay, không phải vì cái cơ Đĩnh sự Lê triều mà thay đổi như mấy đời bề quan tòa cang. Xem như Lương-khai-Siêu là một nhà nho học trứ danh Trung-hoa, đầu tiên thọ trị với vua Quang-Tự, tướng những thuyết bảo hoàng, lập hiến; kể đến khi nhà Thanh đổ rồi, ông ta về dự một chum trong chánh giới Dân quốc, dưới đời Tổng-thống Viên-thế-Khai; sau lại cùng Thái-Ngạc làm người chủ-động trong cuộc đánh đổ Hồng hiến để chế... Như bắt là theo cái án ông Vinh,

thì Lương khai Siêu sự đến 3-4 chủ, nào chỉ là 2, mà toàn cả nước Tàu có ai mục Lương là nhà cách-mạng tự hồi đâu? Có lẽ nào ông Vinh khuyên người nên phần đấu theo đời sinh hoạt mới, mà buộc riêng bọn nhà nho phải theo học-thuyết cũ, mới là chân chính nhà nho hay sao? Điều ấy trước sau rất là mâu-thuẫn.

3- Ông Vinh nói: «Người cách- mạng mà được ân-xá, ấy là rồi một đời.» (Un rebelle qui bénéficie des mesures de clémence, est un homme fini). Câu này cũng không dùng. Không cần kể xa như Quang-Trọng ra khỏi xe tù mà làm nên nghiệp bá nước Tề, Tô-cát-Si-ra ngục mà làm người ân nhân nước Hung; tức như gần đây, Cam-dja bên Ấn-độ bị người Anh bắt tha tha bắt đã mấy lần, mà dân Ấn-độ đối với Cam-dja sùng bái vẫn cứ sùng bái; con người Cam-dja có vì sự bất tha ấy mà mất cái giá trị «thánh» kia đâu? Đó là chưa kể các án quốc-sự khắp trên thế giới ngày nay, biết bao kẻ anh hùng đã ném mũ cay đắng!

Trên là nói về cái án ở đầu đề, còn sau này ông Vinh có dẫn chuyện mấy nhà chí-sĩ qua đời đề so sánh, như ông Phan-châu - Trinh, ông Nguyễn-thuật-Hiến... đều là chuyện ngoài cái đề này, không phải bàn nhiều. Công lý ở trong lòng người còn có thiên-thu định luận.

Huỳnh-thúc-Kháng Một chức nghiệp mới của Phụ-nữ

Ngày nay không có một công việc xã-hội gì mà không thấy phụ-nữ ra gánh vác với đàn ông. Nhưng nếu đàn bà mà không có con cái thì đỡ rồi, chứ các bà đã có con thì phải linh lo cho con cái nữa.

Con còn nhỏ thì họ đem gửi cho dưỡng-dục-đường; còn những đứa đã lớn thì họ gửi tại nhà trường cho chúng túng học.

Nhưng lại có một hạng con nít cần phải săn sóc riêng: đối với hạng này phải cần một người mẹ. Vì vậy mà phải đặt ra một chức nghiệp mới tức là cái chức «trợ mẫu» (Aide-mère).

Người trợ mẫu không phải là một người vú em đâu, mà là một người có một vài tư cách. Người trợ mẫu ở ở nhà, mỗi bữa mai thì người ta dắt con nít đến gửi cho săn sóc trong thời hạn mấy giờ có định.

Tại Neuilly cái nghề trợ mẫu đó thịnh hành lắm. Người ta thấy việc này ra chứa làm nghề ấy rất nhiều. G. H.

VĂN-VĂN

Thấy trăng cảm tác
Thưa trăng, trăng hỡi, ngắm nguyệt trăng,
Sợi tơ trần gian, khó nói năng.
Mấy bậc mù xanh, non bị khuất,
Bóng tối gió cuốn, bề khôn bằng.
Thật đa ế nhọc, có vô cớ,
Mây mờ là nhỏ, cụ với trăng.
Đời thế thời, đời thế thế,
Biết chăng chăng, biết, hỡi đi Hằng?

Chắc thớ mình càng tài với mình,
Lữu tình trăng hỡi, hỡi vô tình?
Ba em kinh đó, à à,
Mấy khúc đàn ai, tình tình tình.
Trời đã già chàng, may trời lại,
Đất như làn mây, chốc tròn xanh.
Càng gần gần, càng gần gần,
Mơ nước nghìn non, đỉnh đỉnh đỉnh
Ph. 1. H

Ngày giỗ Hùng-Vương
Bây giờ lại đến giỗ Hùng-Vương.
Khăn gói nơi theo chửi lệ thường
Điền từ mơ màng mây chổi núi,
Lòng thành ngai ngai khói hương.
Lầu này con cháu hay cầu phúc,
Mà trước ông cha biết tự cường.
Hồn phách có thiêng phó họ với!
Giỗ giỗ chào chào lễ đa mang
H. Ph

TAI NẠN BẢO LỤT ở miền Nam Trung - kỳ

Trên đời sinh hoạt của loài người, có 3 điều nguy hiểm là thiên tai, nhân họa và vật hại. Cái hại nhân và vật vẫn dễ đỡ đỡ, song có thể phòng ngừa trước, nhưng là lấy sức người, hoặc cá nhân, hoặc đoàn thể mà ngăn ngừa, dầu không bảo toàn được, song có giảm bớt sự họa hại ấy được nhiều ít. Đến cái «thiên tai» thì thật không có cách gì ngăn ngừa cho nó khỏi xảy đến, mà nhiều cái xảy đến một cách không ngờ và rất hung bạo khác thường, gần như xô đổ cả cái nền sinh hoạt của loài người xuống sông xuống biển, mà quét sạch cả dấu tích nữa kia.

Gồm ghé thấy cái tai biến bất ngờ ấy, xur nào rồi mà gặp phải thì cái bất trạng không biết nào là hết! Chừng cái thuyết trên, kia trên báo ở Trung kỳ vừa rồi.

Cái tai họa gì mà gồm ghé gồm ghệt, mới chỉ đến bữa nay, thành phố sum vầy, nhân dân vui vẻ, kẻ rưng người biển, làm ăn một cách yếm diêm, mà bỗng nhiên ngày mai nhà đổ ghe chìm, người chết của tan, trở thành một cái cảnh tiêu điều thảm hại!

Đứng trước cái cảnh tượng tàn khốc do tay đổ của bác Tạo già kia gây ra đấy, kẻ chết đi đành, còn bao nhiêu kẻ sống sót kia, nhà không có mà ở, cơm không có mà ăn, như hiện tình nhân dân ở Phan, Phan-thiết, Dalat, Phan-rang, Phan-ri, nhất là mấy ngàn gia quyến lâm cảnh khổ đau đến tận trời, có chút gì là thú sinh nhân nết!

Thăm cho dân Trung-kỳ, nạn đói miền Bắc chưa yên thì nạn bão miền Nam lại xảy đến. Cái sống cay chua là cảnh này! Chanh phở đã trích một số tiền lớn để trợ cấp cho các nhà bị tai nạn ấy; trong Nam nhân cuộc hội chợ phụ nữ, cũng có tổ chức một đêm đặc biệt để lấy tiền cứu giúp, đồng bào các nơi há lại làm ngơ hay sao?

Dưới đây xin trích bài tường thuật của bạn đồng nghiệp Trung lập về trận bão, để độc giả xem biết

CHUYỆN ĐỜI

Nhân cuộc thi kén chồng

Trong lúc này báo «Phụ nữ thời đại» ngoài Bắc có mở một cuộc thi. Mà thi mới lạ đời chứ: thi kén chồng! Thật là khổ tâm cho các chị em ứng thi quá! Biết người chồng thế nào mà kén chứ? Người chồng của mình ứng thi chẳng chỉ người khác họ cũng ứng thi? Mình thích người, nhỏ nhỏ, họ thích người, mập to, mình thích người, cửa Khổng sân Trình, họ lại thích người tàn nhân vật... như vậy thì biết làm sao mà thi cho đậu được?

Tuy vậy, cuộc thi của bạn đồng nghiệp «Phụ nữ thời đại» cũng ngộ lắm, chứ không phải không, vì tập cho chị em ta một cái não phán đoán chính xác khi sắp bước chân qua cái thời kỳ tối quan hệ của đời mình.

Số báo sau sẽ có bài trả lời cho ông Babut ở báo Franco-Annamite

Cái tai nạn lớn là giương nào.

Khởi điểm của tai nạn
Tê thành phố đến thôn quê đương yên lặng, dân sự ở được theo bờ biển Nam xứ Trung-kỳ đương trông trời đợi nước, hy vọng ở cái nghề biển già của mình, thì bỗng đêm 3 Mai vừa rồi họ đã phải bắt đầu lo sự. Mưa như chum tĩa đổ mà không ngừng, gió chướng mạnh mưa càng nhiều, suối từ lã-núi ở Phan-thiết Rạng ngày 4 Mai thì nước «đổ» trên miền rừng núi xứ Tây-kỳ tràn xuống rất mạnh, không mấy lát mà cả một vùng từ Phan-rang ra Phan-ri nước ngập cả xóm làng gò đồng, trồng bát ngát mênh mông như một cái biển tự chưa nổi ra tới bờ biển Đại-thanh.

Phan ri bị thiệt hại nhiều hơn hết

Thành phố Phan ri, lườn cả Ba ngòi Ca ná, là trung tâm điểm của trận bão lụt ghê gớm này, nên bị thiệt hại nhiều hơn hết.

Bao nhiêu phố xá cửa nhà và người ta, súc vật gì đều bị ngập nước oan nghiệt tới cuốn ra biển hầu hết, khiến bây giờ ngó đến chỉ còn một vùng đất trống, đất cũ tan tành tống như một bãi sa trường sau cơn khố lửa! Số người, vong mạng phỏng định non một ngàn nhưng có lẽ sai xa với sự thật, vì một số 200 chiếc ghe đánh cá ở cửa Ba ngòi bị chìm đắm biệt tăm biệt tích cũng đã có trên 1000 người rồi, và lại dân số ở đó rất là ồ ạt mà họ đời thì không được minh mịch, vì vậy sự điều tra này cũng khó lắm, theo dõi ước lượng đến đám tin.

Kể đó thì thành phố Phan rang
Tai nạn này không phải chỉ tai hại một mình xứ Phan ri mà khắp cả miền Nam và Tây Nam xứ Trung kỳ đều không tránh khỏi. Xứ Phan ri thì có đạo Phan rang cũng bị thiệt hại nhiều lắm, vì số người thiệt mạng tính cũng đến mấy trăm, còn mùa màng lúa lợi thì ngập nước bạc vô tình đã cuốn đi sạch sành sanh không còn một mảy. Có đến 6000 Phan ri một chút là phố phường nhà cửa bị hư hại hơn, có lẽ đó là nhờ địa thế có thể tránh được ngập nước, ông họ dân ở rừng núi Lang-bian tống xuống chẳng!

(Xem qua trang 2, cột 4)

Cải chính

Quốc hội họp tại Versailles đã bầu cử Tổng - thống năm ngày 10 Mai, không phải 10 Avril như đã nói trong số báo trước. Vậy xin cải chính.

là cái thời kỳ đi lấy chồng. Một ông chồng vừa y là một đời hạnh phúc, một ông chồng trái y là một đời hồng di. Nhưng có nhiều cách kén chọn lắm chị em ơi! Đây tôi chỉ nói có hai cách kén chọn của chị em mà tôi thường thấy, là kén chọn người giàu với người eo cao đàng.

Về điều thứ nhất, tôi không điên cuồng chỉ mà lấy cái ví dụ Paul và Virginie, hoặc vô số cuộc ái tình trong tiểu thuyết, mà kết luận rằng cái hạnh phúc không quan hệ gì với của cải. Sống ở cái đời này là cái đời «kim tiền vạn năng», tôi cũng nhận rằng một đời uyên ương thân ái nhau, mà vẫn có tiền ngàn bạc vạn thì cũng là một điều đáng mong ước. Nhưng chị em đừng để cho tiền của ám ảnh mà không trông thấy các thủ đoạn để hèn của tay trực phủ thì mới ngoan. Chính tôi đã biết một người giàu lớn (?) ở huyện họ tỉnh Quảng nam. Nghỉ và người oàn trẻ tuổi mà hiện kê đến 4 5 đời vợ. Vợ thế nào? Vợ của nghỉ và mua? Người này 5 trăm, người kia 1 ngàn... mà không người nào ở với nghỉ và lâu được 4-5 tháng. Hẹn người vợ bây giờ của nghỉ và là một cô trạc theo đại nguyên bát. Không biết cái số phận của cô nữ học sinh kia sau này sẽ ra sao. Hồi những người vì tiền bạc mà mờ mắt như vậy, sau khi đem thân đi bán có khối hối hận không?

Còn một hạng phụ nữ nữa - mà nói cho đúng là một hạng cha mẹ - chỉ ước mong lấy chồng được ông «cao đẳng», thì tôi lấy về thì cũng ông tham ông đổ mới chịu nghe. Muốn kén chồng được hạng «cao đẳng» cũng như kén chồng giàu, cái ý tưởng ấy cũng là thường tình, nhưng chỉ biết có hạng «cao đẳng», không «cao đẳng» thì không được, thì tôi cho là nguông. Vì thường để cho người ta lợi dụng. Đứng về chuyện đàn bà, một lần quần xã Huế đây, người ta đã thấy một lần tưởng mắc mưu «cao đẳng»: Ông thị họ rất nhiều con, nhưng cũng vì quẩn chọn mà đến nỗi cái tuổi xuân xanh của các cô gần muốn hết. Trong lúc ngóng chờ, nhấp đầu may mắn, có quẻ đổ ở tỉnh trong đũa người đến hỏi. Tờ ngay! Tờ ra ông đổ đã có vợ rồi, còn ông thị về nhà chồng, không bao lâu mà phải bầm vào cái cảnh địa ngục, vợ lớn dọa đây... ông rằng ra về, bao nhiêu tư trang vàng bạc lúc đem theo phải nằm lại trong cái tủ sắt của đức ông chồng qui hóa....

Làm thành một người con gái mà đến bị con mà m t n với cái há hư danh nó làm cho lỡ làng duyên phận như trong hai chuyện tôi kể trên, nghĩ cũng đáng tiếc thay! Dr luận người đời thường hay khác biệt, mỗi khi có việc to, làm đã hiệp thân tuổi, phận mà còn bị lời bình phẩm chê bai. Nhưng thật ra cái tình cảnh mấy người tôi vừa kể, là đáng cho ta thương mà không đáng cho ta kết án. Đáng kết án là hai cái đức ông chồng qui hóa kia, một đáng lấy tiền làm lừa mại người ta, một đáng nhảm cái tâm lý sai lầm của người ta mà gạt phắt một cách dè hèn khôn ngoan.

Vậy nếu tôi mà sanh ra phận gái, và có dự vào cuộc thi kén chồng của bạn đồng nghiệp Bắc hà, thì chưa biết tôi sẽ kén người thế nào, nhưng trước hết tôi sẽ rút ra hai hạng là hạng giàu và hạng sa. Tôi không kén người giàu vì họ giàu họ hay hi của; tôi không kén người sa, vì họ «sa» họ hay tham của.

Lamhan

